

Mvingu Ya Bantu:
Dyambu Ya Ntete

PHOTO BY HAMED SABER CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION LICENSED

Iki Kele Mvingu Ya Bantu?

Mvingu ya bantu kele nzila kepesa muswa na bantu na kunwana samuna mbote ya bawu, kimpwanza mpe ludedomo kondwa kusa-dila bungolo. Bantu ke kundima mvingu ke sadilaka ba nzila mingi mutindu kumanga kisalu, kumanga kusumba, kumanga kukwenda na ba nsinsani, kubasika samuna kutambula na ba nzila samu na kuzwa ba nsobolo na mambu ya makanda, ya politiki mpe ya kimvwama. Kana mvingu ya bantu kele na ba nkumbu ya mutindu na mutindu nsasa kele kaka mosi.

Bimvuka ya mvingu ya bantu kekuzwa ngolo na kukota kintwadi ya bantu mingi. Na ntangu yina bantu kevanda kintwadi samuna kumanga mikwamusu ya bantu ya politiki mpe bake bwisa kimfumu ya bawu. Kana lutangu ya bantu kele na kukuma mingi ya ke vanda mpasi na kudiatisa kimfumu. Kana bantu mingi mekuzwa mukanu ya kumanga kuwa mfumu, kimfumu ke vanda na mpasi na kuzingila ya fwana kusoba to kubwa. Ata ba mfumu yina kele na binwanunu ya ngolo mpe mbongo mingi, kubwa samu na bantu mingi manga na kusadila bawu, bantu yango sadilaka ba nzila nyoso yina ya muvusu ya kutadia mpasi ve mpe kukanila kimfumu.

“diambu ya ngudi, na mvingu kele beno kuzabana, kunwana nge mosi, na kisika, yina ata muntu ke tala nge ve, kele kulutisa ntangu ya pamba. Na ntangu bake nwanaka, nge fwana kulakisa dyambu na bantu.”

— MKHUSELI JACK, LEADER OF THE CONSUMER BOYCOTT CAMPAIGN AGAINST APARTHEIT IN SOUTH AFRICA

Katuka ba mvula nkama, bimbuka me zabana na kuyonzika bantu sadilaka muvusu ya kutadisa mpasi ve kwiza kubwisa bimumu yina ke kukwamisaka bantu, na kusukisa bisalu ya yimbi ya binwani mpe nataka luve ya muntu, kimpwanza na ngolo ya nge mosi ya kupesa mabanza ya kimfumu na yinza nionso. Mvingu ya bantu salaka dyambu mosi ya nene samu na kusukisa apartheid na Africa ya Sude, kuvwanda na ngolo ya luyalu ya Syrie na yinsi ya Liban, yandi pesaka nkindusulu ya luve ya bakento, ya bantu samu na voti, ya bimbuka kenwanaka samu na luzingu ya bisadi na yinsi ya Amerika. Mvingu ya bantu sala ti ba nzenza yina vandiki na ngolo na yinsi ya Danemark mpe Timor-Oriental kwiza kukatuka mpe yinsi ya Inde vanda na lukanu ya kuzwa dipanda na ntwala ya ba ngelozo. Mvingu ya bantu bwisaka ba mfumu ya politiki yina vandi kukwamisa bantu na yinsi ya Philippines, Chili, Indonesie, Serbie mpe kukwiza kusukisa mayuya ya nsinsani na kizunga ya mputu ya Esiti.

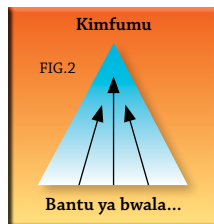
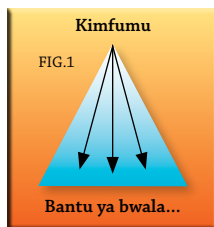
Mambu ya ngudi

MVingu ya bantu to kumanga muvusu na kuzitisa

misiku Mvingu ya bantu kele mutindu kunwanisa mambu ya politiki. Kumanga muvuzu na kuzitisaka misiku kele mambu nionso yina ke na kumanga kusadila bungolo. ba yayi kuzwa kisika na bimvuka samu na mvingu ya bantu kuzwa ba mvutu ya mbote, mutindu kunwana samu na dipanda na yinsi ya Inde mpe Kimvuka samu na luve ya bantu na voti na yinsi ya America, sadilaka mambu ya kumanga muvusu na kuzitisa misiku. Kima mosi ve ke na kutuba na mvingu ya bantu na kundima dyambu ya kumanga muvuzu. Na kinkulu, bantu mingi yina telamaka na kimfumu vandi ve na mabanza ya kumanga muvusu na kuzitisaka misiku. Kasi ba kwisa kusola mvingu ya bantu samu ya kele nzila ya kulunga samu na kunata mvita ya bawu.

Kimfumu ya muntu mosi to bantu mingi?

Na makanda mingi kimfumu ke talanaka mutindu ya muntu mosi kifwani(exemple), ya zola kutuba bantu ke vingilaka mikanu mpe lusaluso ya luyalu mpe bikunku ya kaka. Kimfumu kele samu na bantu yina ke na kuyala, ba yayi lenda kusadila bungolo. Kimfumu ya muntu mosi lenda kusikila ba ntangu mingi, mpe ya lenda ve kusoba na mbangu. Mvingu ya bantu ke salamaka na nzila ya nkaka, mutindu kimfumu ya bantu mingi kifwani wapi ndambu ba yayi ke na kuyala kevandaka na lutunu ya bantu kele na ntumunu ya bawu. Bikunku mingi ke ndimaka mpe ke bakaka kisika na kimfumu ya bantu. Kimfumu

ke vandaka kaka mutindu mosi ve, Lulendo ya yandi ke katukaka na nsalalani ya bikunku ya yandi na bantu. Na yawu bimvuka ya mvingu ya bantu ke kizwa kutelemisa manaka ya bawu samu na kubwisa luyalu.

Mambu ya kuzimbana mpe mambu ya kusala Na katikati ya kinkulu, bayayi kuzwa kisika na bimvuka samu na mvingu ya bantu sadilaka ba nzila mingi ya diswaswani. Ba nzila yayi kele ya kukabuka na ndambu zole. Mambu ya kuzimbana kele ba nzila yina bantu ke sala diaka ve kima ba ke salaka to yina ba ke tumisaka bawu. Na kati kuna beto lenda kutala **kumanga** kusalu, kumanga kufuta mpaku mpe kumanga kusumbu. Mambu ya kusala kele ba nzila yina bantu ke kwisa kusala mambu ke monanaka ntangu nioso ve to mambu yina ba ke yimina, kifwani kulakisa bandongolo, kuvwanda na ngolo mpe kudiata misiku ya yinsi. Nsalulu ya ba nzila yayi kesalaka ti mbanda kwiza kubasisa mbongo mingi samu ba nzila kuvwanda ya seko. **Diambu** ya mutindu yayi lenda kupesa mabanza na bikunku ya nkaka mpe kunata bawu na mvingu, samu ti ba nzila ya kusadila kele mingi : mambu yina lenda kunata mpasi ya nene to ya fioti, ya lenda kusalama na luyalu to na luyalu ve yina lenda kusalama kisika mosi to ba ndambu mingi.

Bumosi, manaka mpe mambu ya kumanga muvusu Ba nzila tatu yina me fwanakana samu na nungunu ya mvingu ya bantu kele : bumosi, manaka mpe mambu ya kumanga kusala muvusu. Bomosi ke salamaka na bikunku mingi kisika kikunku mosi ke vandaka na ndombolo ya diswaswani na kati ya mikanu ya kulungisa. Manaka kele nzila ba ke telemisaka na manima ya **kufiongonina** mutindu ke na kutambula yinsi mpe mambu ya kusala. yina ke nata bawu na kukubika mambu ya nkaka kana yina bake na kusosa me bonga ve. Bungolo ke sala ti bantu vanda mingi ve, mpe kukulula lusalusu ya ba yinsi ya nzenza, mpe kukumisa fioti ngolo ya kutelama na ntwala ya luyalu. ya kele mbote samu na kumanga muvusu na kusadila kaka ba nzila yina ke nataka muvusu ve.

Biuvu kumi

1 Wapi mutindu ba mfumu yina kele na ngolo mingi lenda kukatuka na kimfumu na nzila ya mvingu bantu ?

Ata mfumu mosi ve kele na ngolo ya **yandi** mosi ? Banfumu ke kuzwaka ngolo na ntangu baké kuzwaka lusalusu ya mutindu na mutindu ke katuka na mafunda na **mafunda** ya bantu kele na yinsi. Samu mfumu kusikila, ba pulusu, ba soda, mifundisi mpe luyalu fwana kusala kisalu ya bawu. Na yinsi nionso, bantu fwana kukwenda na kisalu bilumbu nionso, kufuta mpaku mpe mbongo ya kufuta yinzo mpe kusumba bima nionso yayi samu na kupesa ngolo na luyalu. Bantu yina ke salaka na bisika ya kufidisa, ya kunata, ya ba nsangu mpe ya bantu nionso fwana kutatamana bisalu ya bawu. Yayi kele mwa bifwani ke na kulakisa kutambula ya mbote ya luyalu.

Na kubakulaka mambu yayi, bantu yina ke telamaka na ntwala ya kimfumu ke sadilaka ba nzila yina ke bwisa bikunku ya nkizi mpe kunata nsobolo. **Diambu** ya kuyonzama ba bantu mingi lenda kubwisa ba mfumu, kana **luyalu** sadila bungolo na ntwala ya bantu yina ke na kulakisa ba nsatu ya bawu mutindu kele misiku. Na kusala muvusu na luyalu bimvuka ya mvingu ya bantu lenda kunata ba mfumu na kuyufula na yina me tala ntangu ke kwiza. Kana bantu me landa mambu ya luyalu na mbote nionso kukwamisa bawu ke vanda mpasi.

2 wapi mutindu mvingu ya bantu ke bandaka?

Bimvuka ya mvingu bantu ke bandaka ntété naku pesa mayela na bantu. Nsololo ya ba nzila yina ke monisa mpasi ke samu na kukubika bantu mpe kutunga bumosi kele na nkinzi mingi. Kifwani, tekila Gandhi kwiza ku banda na mbala ya yandi ya ntéte mvingu ya bantu na yinsi ya Inde, yandi lutisaka ba ngonda mingi ya bimoko na bantu samu na kuzaba maniongo ya bawu, kivuvu mpe

boma ya bawu. Na yawu yandi kwiza ku bakula mutindu ya kunata na nsalani. Yandi kwiza mpe kukindisa bantu na kundima bisalu ya ntungulu bisalu ya kintwadi yayi ke nata kimpwanza na bayina vandiki diaka vé na kivuvu na luyalu, kasi vandi ku kanisa ba lenda kusala ata kima ve.

Na ntangu ku sansumuna nsangu ke ku salama na mutindu mosi ya mbote samu na mvingu ya bantu, ba lenda ku banda na kukubika ba mambu yina bantu nionso ke kwiza ku ndima. Kifwani, kimvuka na nkumbu “Solidarité” na yinsi ya Pologne kwiza ku banda na **diambu** ya kumanga kisalu na yinzo mosi ya kisalu ya bantu. Na manima ya kutelemisa kimvuka ya ntéte ya kimpwandza yayi ke nwanina lusingu ya bisadi nungunu yayi kwiza vundusa bana ya yinsi ya Pologne na kitandu nionso. Mpe kimvuaka “Solidarité” kwiza ku banda. Mutindu mosi na yinsi ya America, na manima ya kulakisa ba ndombolo ya bawu yayi kwiza ku sukisa **diambu** ya nkabanu kati ya ba ndombi mpe mindele na ba mbanza ya nkaka kele na Sude, mpe luve ya bantu samu na voti kwiza kumwangana na yinsi ya mvimba.

3 Wapi mutindu munu ke sala samu na kulakisa ba ndombolo?

Bantwadisi ya manaka ya kimvuka fwana kuzaba mambu ba ke sala, na ngolo ya bawu, mambu ke na kukondwa, na ya ba mbanda ya bawu mpe kusosa lusalusu yina ba lenda kuzwa na bimvuka ya nkaka mpe ya nzenza. Kana kimvuka me zaba na mbote **nionso** ba nzila ya kusadila bilumbu yayi, ya **mbazi** mpe yina ke kwiza, kimvuka lenda ku pona nzila kele mingi yayi lenda nata nungunu.

4 Kasi wapi ba nzila ya nkaka ya kusadila?

Bantu mingi ke kanisaka ti kulakisa ba ndombolo (manifestations) kelé kaka nzila yina bimvuka ya mvingu ya bantu ke sadilaka. Kasi kulakisa ba ndombolo kelé mosi na kati ya nzila mingi. Banzila kultura nkama zolé (plus de 200) ya mambu ya kutadisa mpasi vé kelé ya kuzabana. Mutindu kumanga ngwisani (na mambu ya poloki,

ya makanda, ya kusumba), kumanga kisalu, kumanga kufuta mbon-
go ya yinzo, ba mpaku, mukanda yaba ndombolo, kudiata misiku
ya yinsi, kuzwa kisika na ngolo, bantu me kanga nzila (barrage
humains), kutelemisa luyalu ya bumba (installations parallèle...).

Nsololo ya ba nzila ke vandaka mabanza ya kimvuka yina
zaba ngolo ya yandi mpe mambu ya ku lungisa. Kana kimvuka
me kuma ntete vé na ngolo mingi, yandi lenda ku sadila ba
nzila yina ke tadisa mpasi mingi ve to yina ya kusadila na yinza
nionso, mutindu kumanga ngwisani, kunata bantu mingi na
nzila ya kidimbu samuna ku wakisa nsangu to ku sala muvusu na
mbanda. kana kimvuaka me kuma na ngolo mingi kimvuka lenda
sala mambu ke nata bantu na kuvanda kisika mosi, mutindu
lukatanu, kutambula na mulongo, kulakisa ba ndombolo to
kudiata misiku ya yinsi.

Ya kele mboté kubambuka moyo kana kulakisa ba ndombolo
kele nzila me kuzabana mingi na bantu zola kusadila mvingu ya
bantu kasi ya kele vé kaka nzila mosi ya kulanda to nzila me lutila
mbote. Ba nzila kele mingi yina lenda pesa ba mvutu ya mboté
samu na kimvuka. Kusala mambu ya malumalu mpe ngindu ya
mboté kele na mfumu mingi na nololo ya nzila ya ku sadila.

5 Kana kimvuka kele ve na mfumu ya kufwanakana?

Na ntangu ya ntama bimvuka mingi sadilaka mvingu ya bantu mpe nungaka kasi ba vandiki na ntwadisi ya kulunga vé. Kimvuka yayi vandi kunwana samu na kusukisa Apartheid na Africa ya Sud salaka mambu ya nkinzi na ntangu mfumu na bawu (leader'chef) vandiki na boloko. Ya kele yimbi na kimvuka na kutadila kaka mfumu, yandi lenda ku yekula kimvuka to kukangana na mbanda. Bimvuka ya nene ke kubika mayindu samu na kulandila kisalu na ntangu yina mfumu me kuvambana na bawu ?

6 Kana mu mekanisa ti mvingu ya bantu lenda kusimba ve na yinsi ya munu?

Mvingu ya bantu ke simba ve ba ntangu nionso, kasi ya simbaka na ba yinsi mingi bisika ba kalaka ya ndwenga mpe bantu ya kaka vandi kituba ti ya ke simba vé. Kifwani (exemple): soda ya nene August Pinochet yina vandiki mfumu ya yinsi ya Chili kwiza kukwamisa mingi bana ya yinsi ya bwala ya yandi. Bantu mingi vandi kukanisa ti ba lenda kubwisa yandi ve na kimfumu na nzila ya mvingu ya bantu. Kasi yandi kwiza kubwa. Na muntu vandi kukanisa ti mfumu ya yinsi ya Serbie (Slobodan Milosevic) yayi vandi kukwamisa bana ya yinsi ya yandi, kwiza kubika kimfumu.

Kana beno kele ntete na tembe ti mvungu ya bantu ya ke simba ve na mambu ya beno, beno landa ba nzila ya nkaka: kunata nsobolo na **mambu** ya politiki ; kubaka kisika na ba nsinsani, kulanda nzila ya lufundusu, kubanda ngwisani to bimoko na ba mbanda, kusosa lusalusu ya ba yinsi ya nzenza, to kusadila minduki banzila nionso yayi ba sadila yawu na bisika ya mutindu na **mutindu** na yinza. Ba nzila yayi lenda ku simba to kusimba ve.

Ya kele na kimvuka ya bumbamba to kimvuka me kuvambama na kutala wapi nzila ke pesa bawu bweso na kuzwa binama (membres) na ku kwiza ku manga mfumu yina ke kukwamisaka bantu, na ku kima to kusukisa mikwamusu na ntangu ya ba ndombolo mpe kunata nkabanu (division) na kati ya binama ya luyalu. Bimvuka mingi kwiza kuteza tekila na kundima mvingu ya bantu. Bimvuka ya nkaka sadilaka mvingu ya bantu kintwadi na ba nzila ke nataka nsobolo na politiki, mutindu ba nsinsani, kusadila misiku ya lufundusu, ngwisani (négociations) mpe kutomisa diaka misiku(loi, ordre...) ya yinsi.

7 Kana mbanda ya munu me sadila bungolo?

Beno zaba ti ya kevanda na ntangu yina, mbanda ya beno ke sadila bungolo. Kuluta ntama ya kesalamaka mutindu yina. Kasi kusadila bungolo na mbanda ya zola kutuba ve kimvuka me kulembama. Bimvuka ya mvingu ya bantu kenwanika, bungolo na ba nzila ya mutindu na mutindu samu na kusikisa yawu to yakukwamisa bawu mosi.

Samu na kukima to kukulula mikwamusu ya bungolo, bimvuka ya mvingu ya bantu lenda kusadila ba nzila yina ke tadisa bawu mpasi ve. kifwani (exemple) kumanga kusumba ba bima kele nzila yina **luyalu** ke zaba ve nani kena kusadila yawu. Na ntangu ya kulakisa ba ndombolo kana bantu me kubwabana na mikwamusu kimvuka lenda kusadila ba nzila ya nkaka mutindu kufuta ve ba mpaku to bantu nionso ku manga kukwenda na kisalu, yayi kele ba nzila ke tandisa mpasi ve na nzuta ya mutu. Bimvuka ya mvingu ya bantu lenda kusadila mpe ba nzila ya

malumalu samu na kuvutala mikwamusu ya bantu ke na kusadila yawu. Kifwani kusadila bisalulu ya kumwangisa samu na kulakisa na bantu **nionso** mambu ya yimbi ke salaka mbanda samu na kukwamisa bantu, mambu yayi lenda kubebisa kimfumu ya landi na yinza ya mvimba.

Na bisika mingi mvingu ya bantu mutindu na yinsi ya philipines na mvula difunda mosi **nkama** yivwa **makumi** nana na sambanu (1986), na yinsi na Chili na mvula difunda mosi nkama yivwa nakumi nana na **nana** (1988), na yinsi ya Serbie na mvula mafunda zole mpe na yinsi ya Ukraine na mvula mafunda zole na yiya (2004), bete tolaka ba soda na ba pulusu kwiza ku manga kusadila kimfumu samu na **kukwenda** na bumbanda, ni yayi kwiza kumanisa ngolo ya kimfumu. Ba mambu ya mutindu **yayi** kele ndandu ya bimvuka yina sadilaka mvingu ya bantu samu na kunata ba soda mpe ba pulusu na kusadila diaka ve luyalu.

8 Kana mbanda ya munu lenda kuwa ve?

Samu na kununga, ya lunga kaka vé na kuwisa ba yina ke na kutadisa mpasi. Kasi ya lunga na kuwisa binama ya nkaka ya mbanda ya beno.

Beno kubambuka, mvingu ya bantu kele na lulendo mingi ya kusoba mabanza mpe ndiatulu ya mafunda ya bantu yina ke sadisaka kimfumu. Na ntangu yina mambu ke pesaka, ngolo na mbanda me lemba, **diambu** ya kuwisa yandi kele na nkizi mingi ve. Kimfumu ya yandi me kumanisa ngolo mpe yandi zaba diaka ve mutindu ya kusukisa mvita, na ntangu yina yandi ke sosa ngwisani samu na nsobolo ya kifumu.

Kifwani (exemple), kumanga ngwisani (boycott) yayi salamaka na mvula difunda mosi nkama yivwa makuni nana na tanu(1985) na kimvuka ke nwanaka samu na kusukisa Apartheid na ku sumba diaka ve mumbungu (Commerce) ya **mindele** (blancs) na mbanza ya Port Elisabeth na Africa ya Sude salaka ti mumbungu kutambula diaka ve mpe ya nataka ba yina ke salaka mumbungu naku zabisa

*“dyambu ya mpasi na ba nzila ya mvingu, bantu bake na kuzaba ve ti ya kele nkizi na kuvwanda na **bulemvo** mpe na ndongosolo ya mboté, kutelemisa manaka, kubaka bantu na kisalu ... Kusala nionso yina me lunga samu na kutunga kimvuka. Ya ke salama yawu mosi vé ya lunga kusadila ba nzila mingi ” —JAMES LAWSON*

na luyalu na kusoba poliki ya yandi. Bantu ya mambungu kwiza kubakula bawu mosi ndombolo ya kimvuka ya ba ndombi (les noirs) na kisika ya kusadisa luyalu yayi vandiki kutadisa mpasi.

9 **Ya ke vanda yinda mingi. Mpe kana ntangu ya kovingila kele ve?**

Mvingu ya bantu ke kuzwaka kaka ntangu mingi ve samu na kuzwa ndandu ya mbote. Kana kimvuka Solidarite ya bana yinsi ya Pologne lutisaka ba mvula kumi tekila na kuzwa kimfumu na manima ya mbutukulu ya kimvuka, bumbanda (opposition) ya yinsi ya Philipines na lweko ya yandi kwiza kusala mambu na mwa ba mvula samu na kukatula na kimfumu Ferdinand Marcos yayi vandi kukwamisa bantu. Kima ke lungisaka mvingu ya bantu kele kaka ve ntangu ba me lutisa, kasi bumosi (unite) mpe ba nzila yina me sadila kimvuka.

10 **Wapi mutindu kununga?**

Beno kevanda na bweso mingi na kununga kana kimvuka ya beno ke na kusadila bumosi ya bantu nionso, kukubika ba nzila ya mboyé mpe kusadila bulemvo (discipline N.V)

Bumosi (importance...) kele na mfunu samu bimvuka ya mvingu ya bantu ke kuma na ngolo na ntangu ya ke lakisaka **luzolo** mpe kundima ya bantu mingi. Beno kuzimbana ve ti bantu kekotaka na kimvuka na luzolo ya bawu mosi. Bantu ke

“ni yawu yina kukwamisa bantu nataka mambu ya mutindu ya nkaka. Ya kele mutindu musiku ya tatu ya Newton nge me bula ba me vutula nge yawu. Kana mikwamusu me lutila mingi mvingu ya bantu mpe kekukuma ngolo.” — IVAN MAROVIC

sadilaka kimvuka samu bake kundimaka mambu ya kimvuka. Kana kimvuka kele na bomosi ve, to kana mambu bake nakusosa me zabana mboté — mbote ve, bantu mingi ke manga kukota na **kintwadi**. Ntangu **nionso**, bimvuka ya mvingu ya bantu ke nunga kana ntangu bake vukisaka ba bakala mpe ba kento, bana, bantu ya kukula, bantu ya lukwikulu mpe bantu ya ba ndinga ya mutindu na mutindu, bana ya lukolo ya nene, bisadi, ba kalaka ya ndwenga, bantu ya mumbungu mpe bantu ya nkaka.

Kukubama kele na nkizi samu mvingu ya bantu kele bum-banda kati ya kimvuka mpe luyalu. Kukubama mpe ba nzila ya kusadila kele na nfumu samu na kutwadisa na mboté bantu kele na kimvuka. Ba ntwadisi ya mvingu ya bantu fwana kuzwa mikanu ya mboté mutindu kubakula ba nzila ya mfumu mpe kuzaba na kusadila yawu, kusadila na mboté nioso ba nzila ke lembisa kimfumu, mpe kuzaba kukima mikwamusu ya mfumu. Mikanu ya mbote ke zwamaka na mbangu ve. Samu na kuku-bama na mutindu mosi ya mbote, ya lunga nakuzaba mambu zolé (2). Ya ntete (premierement) ba ntwadisi ya kimvuka fwana kuzaba mutindu kena kutambula mambu ya politiki, mambu ya kimvuama mpe mambu ya makanda, ya zolé kuzaba luzolo ya bantu na makanda mutindu na mutindu. Ndambu ya nkaka ba ntwadisi ya kimvuka fwana kuzaba mutindu ke tambulaka mvinguya bantu, luzabu yayi lenda kukatuka na mayele ya nge mosi, to banzila ya nkaka mutindu ba buku, bizizi, na Internet, to kusobasana ba nsangu na bantu kele na luzabu ya kulutila na mambu ya mvingu ya bantu mpe ya politiki.

Bulenvo kele na mfumu mingi samu ti bungolo (violence) ke salaka binama (members) ya kimvuka ke kwiza kukulula ngolo ya mvingu ya bantu, mpe kepesaka muswa na luyala na kukwiza kukwamisa bantu. Mpe kana, kimvuka me sadila bungolo, bantu ya nkaka kebasika na kimvuka samu na kukima ku tala mpasi. Kana kimvuka me sadila bungolo na **lweka** ya ba soda mpe ba pulusu ya kevanda mpasi mingi na kimvuka na **kunungana**. Na muzingu yina me kubanda na nzila ya mvingu ya bantu kimvuka kenwanaka samu na : kimpwandza (liberte...), misiku (droit) mpe ludedomo (justice) ya ke salamaka samu na bantu **nionso**. Na yina mambu ya kimvuka ke sosaka bantu kele na bukinzi (courage) mpe lenda kusosa lusalusu ya bantu ya nkaka yina kele na kimfumu to ba yina kezolaka kimfumu kusuka.

www.civilresistance.net

www.nonviolent-conflict.org